

NEKE IDEJE O UVEŽBAVANJU VOJNIH KOMANDI I ORGANA CIVILNOG SEKTORA

Činjenica što vojni i civilni sektor u ratu čine jedinstvenu celinu nameće pitanje: kakve praktične mere treba preduzeti u miru da ovo jedinstvo dobije pun sadržaj? Ovo utoliko pre što suštinu koncepcije našeg opštenarodnog odbrambenog rata čini najcelishodnije organizovanje i usklađivanje otpora naroda i armije.

Eventualni raketno-nuklearni rat izbrisao bi i poslednje ostatke granica između fronta i pozadine. Ratna dejstva će se karakterisati nuklearnim udarima po celoj dubini zemlje i manevrom snaga što će nametati potrebu da se odbrana zemlje, uz učešće svih faktora, poveže u jedinstvenu celinu. Ti faktori zahtevaju efikasno, smišljeno i koordinirano delovanje svih činilaca odbrane, počev od opštinske skupštine, odgovarajuće vojne komande, radne organizacije pa i pojedinca.

Veoma složeni zadaci i ovakvo delovanje svakog činioca permanentno nameću vrlo složene probleme, za čije će rešavanje biti potrebno brzo donošenje efikasnih odluka, i to ne samo po jednoj liniji u komandama ili organima civilnog sektora, već zajedničko iznalaženje rešenja, tako reći, sa jednog mesta.

Prema odredbama nekih naših pravila — organi civilne vlasti učestvuju zajedno sa oružanim snagama u organizovanju, pripremanju i izvršavanju zadataka narodne odbrane. Reč je, dakle, o vrlo delikatnim i složenim zadacima. Njihovo oživotvorenje zahteva krajnju odgovornost i umešnost, svestranu koordinaciju, potvrdu prakse još u miru na svim nivoima vojnog i civilnog sektora. Neće se moće prići proceni, na primer, dejstva nuklearnog udara protivnika samo kod odgovarajućih komandi i u jedinicama operativne armije, već i proceni sa stanovišta efekata na ljudski i materijalni potencijal na određenoj teritoriji, jer to sve zajedno čini jednu jedinstvenu celinu.

Polazeći baš od ovakve ocene, mislim da danas nije više sporno da li će pojedini organi imati znatno šire kompetencije u donošenju odluka na svojoj teritoriji. Te odluku moraju biti konkretne, bilo da je reč o tome kako sačuvati stanovništvo, izvršiti mobilizaciju, zaštititi narod u zbegovima ili skladišta dobara, koje će fabrike i sa kakvim kapacitetima raditi, kakvu organizaciju u njima stvoriti, vodeći računa o promenjenim uslovima, kako sprečavati organizovanje i funkcionisanje okupatorske vlasti, kako onemogućiti neprijatelju da svrstava stanovništvo u svoje borbene formacije, kako organizovati život u pozadini i niz drugih pitanja koja će se neminovno morati rešavati.

Najzad, treba istaći da će se sve ovo odigravati uz narušeno, otežano ili čak onemogućeno korišćenje sistema veza za kraće ili

duže vreme. Stoga će se, usled nepostojanja permanentnih veza, kompetencije i obaveze pojedinih organa proširivati i usložavati, jer će to nametati borbena situacija, brze, česte i komplikovane promene koje su neizbežne u savremenoj ratnoj dinamici.

Takvi novi uslovi odbrambenog rata nameću potrebu da i vojne i civilne funkcionere i organizacije, a zatim i celokupnu operativnu armiju, ili barem njen deo (u prvom redu one jedinice koje se bave defanzivnim dejstvima — na primer PVO) i stanovništvo, obučavamo u zajedničkim i koordiniranim dejstvima, da ih još u miru navikavamo na ono što ih čeka u ratu.

U početku bi takvim vežbama trebalo pristupati oprezno i, prema svega, obučavati vojne i civilne rukovodiocce i organe na pojedinim pitanjima odbrane. Tu bi se kao forme rada mogli koristiti — predavanja, seminari, diskusije, debate, instruktaži, pokazne vežbe itd. To bi bila teorijska i tehnička priprema za sistematskiji i složeniji rad. Sledeća faza mogla bi biti u izvođenju vežbi, i to vojnih, sa jačim angažovanjem civilnih sektora ili obratno, a, tek po sticanju većeg iskustva, i definisanje trajnijeg oblika uvežbavanja.

Postoji čitav niz pitanja kojima bi se mogle organizovati vežbe. Napominjemo samo neke: formiranje i upotreba radnih brigada, rad saniteta i zbrinjavanje ranjenika, bolesnika i naroda, pravljenje prelaza preko reka, izrada puteva i prolaza na deonicama koje su razrušene usled dejstva nuklearnih projektila, popuna jedinica ljudstvom i materijalno-tehničkim sredstvima, korišćenje komunalnih objekata za smeštaj vojnih jedinica, briga o evakuaciji stanovništva, obezbeđivanje komunikacija za saobraćaj i dr.

No, ipak ove zadatke je teško uporediti sa onima koje nameće mobilizacija i problemi početnog perioda rata, gde upravo najviše dolaze do izražaja zajednička akcija i saradnja vojnog i civilnog sektora.

Potreba za ovakvim vežbama oseća se utoliko više ukoliko bolje saznajemo i uočavamo fizionimiju i dimenzije eventualnog raketno-nuklearnog rata. Ovde je svakako najvažnije da se ide dalje od ustaljenog i uopštenog oblikovanja i teornog poznavanja osnovnih problema. Naime, praktičnom proverom teorijskih postavki i nekih planova ili njihovih delova u konkretnoj operativno-taktičkoj situaciji, uz skladno dopunjavanje odgovarajućim pretpostavkama, imalo bi, pored uvežbavanja učesnika, i znatan uticaj na proveru, usavršavanje, dopunu, pa čak i preradu postojećih planova. Jer, mada su rađeni na osnovu prethodnih i, naravno, preciznih procena, oni će biti nepotpuni ili pretrpani raznim prilozima, ako ih praksa, odnosno odgovarajuće vežbe, ne potvrdi.

To su iskustva sa nekih manjih vežbi nedvosmisleno potvrdila. Naročito bi trebalo uigrati prvostepene vojnoteritorijalne komande — vojne okruge sa odgovarajućim organima civilnog sektora, jer od njih u najvećoj meri zavisi skladan i planski prelazak sa mirnodopske organizacije jedinica, organa, ustanova i društveno-političkih zajednica na ratnu. Mislim da se ovakvim vežbama ne bi mogla rešiti sva pitanja (ne bar za prvo vreme), ali bi sigurno bilo i takvih koje bi pomogle da se planovi ili neki njihovi delovi poprave

i prerade. Svakako da bi bilo pitanja koja bi se tek nazrela i za koja bi bilo potrebno tražiti sugestije i rešenja od viših organa, a možda bi zahtevala i duži studiozniji analitički rad.

Izvođenje ovakvih zadataka bilo bi, uostalom, potpuno u skladu sa našom koncepcijom koja traži da svaki organ i pojedinac na radnom mestu nađu mesto i shvate svoju ulogu u tako složenom mehanizmu. Usaglašavanje nadležnosti i sinhronizacija zajedničkih zadataka na raznim nivoima vojnih i civilnih organa predstavljali bi, takođe, jedno od težišnih pitanja.

Sadržaj takvih zajedničkih vežbi proizlazio bi iz najlogičnije operativno-taktičke i političke pretpostavke, kakva bi na dotičnoj teritoriji mogla postojati u sklopu koje treba rešavati zadatke i ugravati ceo mehanizam vojne i civilne organizacije u što je moguće adekvatnijoj mobilnoj ili ratnoj situaciji. Nema sumnje da bi ovakvi zadaci izazvali interesovanje i punu odgovornost svih faktora, jer to bi im omogućilo da se praktično obuče i uigraju u konkretnoj realizaciji zadataka koje nameću postojeći planovi.

Ove vežbe imaju praktičan značaj i sa stanovišta rotacije i kadrovskih promena koje se, na osnovu ustavnih i drugih zakonskih propisa, sprovode i kod civilnih i vojnih organa. Dobro poznavanje zadataka, umešnost u radu, uigranost i brzina u preduzimanju najcelishodnijih mera svakako predstavljaju uslove za uspeh u iznenadnim obrtima situacije do kojih će dolaziti u eventualnom ratu.

Mislim da bi najkritičniji momenat o kome treba voditi računa bio prelazak iz mirnodopskog stanja armije i društva u ratno. To je momenat za koji se komande operativnih jedinica, vojnoteritorijalni i organi civilnog sektora posebno moraju dobro uigrati.

Pre ovakve vežbe trebalo bi rešiti niz pitanja sa republičkim organima i komandama armija koja traže rešenja već u pripremnom periodu, da bi se došlo do neposrednog zadatka i cilja vežbe, tim pre što za njih nema dovoljno iskustva. Pošto se dođe do osnovne zamisli i u vezi sa njom postave glavna nastavna pitanja, moglo bi se preći na izradu elaborata za vežbu.

Polazeći od čitavog kompleksa pitanja, mišljenja sam da bi neki od ciljeva ovih vežbi mogli biti:

da se sagleda rad civilnog sektora i vojnoteritorijalnih organa, prilikom rešavanja zajedničkih zadataka u što težim borbеним uslovima; polazeći od postojećih planova i nadležnosti u obedinjenom radu i funkcijama;

da se sagledaju i provere mobilizacijski zadaci jedinica i organa i organizacija civilnog sektora u uslovima iznenadne agresije; itd.

Prilikom analize na kraju vežbi treba istaći stečena iskustva odgovarajućih organa, a pitanja koja nisu mogla biti rešena ili se u toku vežbi tek otkriju, treba uočiti i preduzeti mere da se detaljnije razmotre pri izvođenju vežbi na drugim mestima, odnosno upoznati nadležne organe viših komandi (organa civilnog sektora) kako bi se našla adekvatna rešenja.

Na osnovu pomenutih ciljeva mogla bi se konkretnije sagledati i proučiti na primer, sledeća pitanja:

a) u uslovima iznenadne agresije:

neposredni poslovi u izvršavanju mobilizacije ratnih jedinica, vojnoteritorijalnih i organa civilnog sektora;

prelazak civilnog sektora na ratno stanje, tj. aktiviranje svih organa i faktora odbrane na određenoj teritoriji za rat — donošenje odluka, rešenja i preduzimanje mera koje su predviđene postojećim planovima itd.;

organizacija veze i oblici i način saradnje komandi sa opštinskim i drugim organima civilnog sektora radi koordinacije i usmeravanja rada;

b) za vreme borbenih dejstava na teritoriji opštine, sreza ili pokrajine u delimičnoj okupaciji teritorije:

upotreba teritorijalnih jedinica i angažovanje ostalih faktora narodne odbrane prema borbenoj situaciji;

zadaci i organizacija zbrinjavanja stanovništva koje se nalazi u zbegovima;

kako organizovati regrutovanje u datoj situaciji, polazeći od zahteva i potreba operativnih komandi;

prihvatanje naroda, opštinskih i drugih organa i faktora odbrane sa susednih teritorija, sagledavanje funkcija i načina za njihovo uključivanje u poslove i zadatke kada im je teritorija privremeno okupirana;

organizovanje privredne delatnosti prema potrebama i mogućnostima;

način evakuacije i sklanjanja materijalnih dobara sa ugroženih delova teritorije;

preduzimanje političkih i drugih mera na neokupiranoj i okupiranoj teritoriji radi paralisanja uticaja i delovanja neprijatelja;

problemi koji se postavljaju u vezi sa ratnim zarobljenicima; priprema vojnoteritorijalnih organa i svih faktora u civilnom sektoru za rad i dejstvo u pozadini neprijatelja;

preduzimanje mera za otklanjanje posledica nastalih dejstvom nuklearnih borbenih sredstava (kao što su ruševine, požari, kontaminacije, prekid saobraćaja i veza, ranjenici, bolesnici, zbegovi itd.);

c) pri potpunoj okupaciji teritorije:

organizacija, uloga, funkcije i uslovi rada vojnoteritorijalnih i organa civilnog sektora na zaštiti i obezbeđivanju stanovništva i uticaju na njega u rasplamsavanju borbe u pozadini neprijatelja, obezbeđivanju i zbrinjavanju boraca i ranjenika, sprečavanju organizovanja i funkcionisanja kvislinške vlasti, stvaranju, popunjavanju, skladištenju i čuvanju zaliha kritičnih artikala i borbenih potreba itd.;

način razmeštaja opštinskih i drugih organa i organizacija civilnog sektora, vojnoteritorijalnih organa i komandi, rukovođenje i održavanje veze;

utvrditi i analizirati za koje privredne aktivnosti postoje potrebe i uslovi za rad u gradovima, naseljima, po selima itd.;

hvatanje i likvidacija ubačenih, ostavljenih ili zavrbovanih grupa i sl.

Svakako da bi trebalo definisati i *vrste vežbi* koji bi mogle biti veoma različite. Pored teorijskog razmatranja pojedinih pitanja, grupnih zanimanja, uzbuna, izlazaka na mob. zborišta, tu bi se vremenom mogle planirati komplikovanije vežbe (na primer, jednostrana dvostepena ratna igra). Praksa bi najbolje potvrdila stepen do koga se došlo i šta se može dalje učiniti.

Izneo sam samo neka od pitanja koja se mogu sagledati po vremenu i mestu dejstva, polazeći od jedne operativno-taktičke situacije. Naime, ovo bi mogla biti polazna osnova u razradi elaborata za vežbu ovakvog karaktera. Mislim da bi pomenuta i niz drugih pitanja koja proizilaze iz cilja vežbe, mogla da posluže organima vojnog i civilnog sektora u konkretizaciji zadataka i zajedničkom iznalaženju najcelishodnijih odluka po fazama dejstva. Ova se pitanja prirodno, ne bi mogla uopštavati za sve uslove, već bi se morala tražiti posebna rešenja za svaki objekat i organ, jer bez neposrednog i konkretnog prilaženja stvari ne bismo došli do željenog cilja.

Za ovakve zadatke, a posebno za postupke i rešenja, treba raspolagati nizom podataka i pokazatelja o materijalnim dobrima i mogućnostima teritorije, kapacitetima preduzeća, remontnih ustanova, komunalnih objekata itd. Bez najpotpunijih podataka ne može se zamisliti procena situacije i brzo donošenje najcelishodnijih odluka i rešenja.

Na primer: za potrebe jedinica operativne vojske potrebno je detaljno poznavanje mogućnosti remontnih radionica na dotičnoj teritoriji, ili mogućnosti komunalnih objekata za smeštaj jedinica, kapacitete prehrambene industrije za ishranu vojske i stanovništva, stanje zaliha u materijalno-tehničkim sredstvima itd.

Smatram da bi bilo korisno da se ovakve vežbe izvode na osnovu što realnijih planova uz najstrožije mere bezbednosti. Naime, drukčije ne bismo ni mogli da sprovodimo vežbe. Uz operativno-taktičku situaciju davale bi se realnije pretpostavke, na osnovu kojih bi se pothranjivala opšta situacija. Na primer, potreba u zaprečavanju na nekom pravcu, zahtev da se izvuku materijalne rezerve — tražili bi mobilizaciju ljudstva, gubici i ranjavanja pripadnika oružanih snaga i stanovništva uslovili bi formiranje novih bolnica i drugih sanitetskih ustanova, zbog posledica bombardovanja formirale bi se organizacije civilne zaštite i preduzimale ostale mere za sprečavanje daljih posledica, nuklearni udari, epidemije raznih bolesti, preventivne mere itd. takođe bi tražili adekvatne postupke organa civilnog i vojnog sektora. Naveo sam samo neke primere kao pretpostavke koje bi trebalo davati po sektorima radi lakšeg savlađivanja problema u početku obuke i postepenog ulaženja u sve komplikovanije vežbe.

U izradi elaborata za taktički zadatak treba da učestvuju odgovarajući organi najstarije komande (komande oblasti, vojnog područja, vojnog okruga — što zavisi od veličine teritorije i karak-

tera vežbe), organi sekretarijata za narodnu odbranu i organi vlasti na toj teritoriji.

Vežbom bi, po mom mišljenju, trebalo da rukovodi objedinjeno rukovodstvo koje bi sačinjavalo: potreban broj oficira i funkcionera opštinske ili drugih skupština i organa uprave, već prema tome gde se i na kom nivou organizuje vežba. Rukovodstvo vežbe bi na osnovu pretpostavki pripremlilo supozicije koje bi se davale na rešavanje komandama jedinica i organima civilnog sektora — npr. načelnicima resora (sekretarijata — odeljenja za zdravstvo), rukovodstvu civilne zaštite i vatrogasne službe, privrednim organizacijama, rukovodstvima društveno-političkih organizacija itd. Na osnovu datih pretpostavki ti resori bi donosili odluke — jedan primerak išao bi izvršiocu — organima opštinske skupštine, a drugi rukovodstvu vežbe radi ocene.

Što se tiče vrste vežbi, najverovatnije bi se mogla izvoditi po principu jednostrane, dvostepene ratne igre. Vežbu bi pripremlilo i njome rukovodilo objedinjeno rukovodstvo, a učesnici bi bili:

u prvom stepenu: vojnoteritorijalna komanda i savet narodne odbrane republike — pokrajine — sreza;

u drugom stepenu: saveti narodne odbrane opštinskih skupština i opštinske vojne komande.

Broj opština, odnosno saveta opštinskih skupština, ne bi trebalo da bude veći od 3 do 4, radi lakšeg rukovođenja, s tim što bi se kao posmatrači mogli pozvati i predstavnici drugih opštinskih skupština. Njihovo prisustvo bi bilo od koristi jer bi praćenjem vežbe sticali neophodna iskustva. Neke do sada izvedene manje vežbe su pokazale da je takva praksa veoma korisna, jer je na njima bilo i pozitivnih i negativnih primera, osobito u radu organa narodne odbrane i saveta opštinskih skupština. Dok su se jedni snalazili brzo, delovali hladnokrvno i umešno se koristili postojećim planovima i dokumentacijom, drugi su se zbunjivali, delovali brzopleto pa su zbog toga najčešće radili stihijno i napamet. Premda je među njima bilo najviše rezervnih oficira, nedostajala im je uvežbanost u ovakvoj vrsti vežbi, što bi nesumnjivo imalo posledica u konkretnoj situaciji. Zato bi ovakve i slične zajedničke vežbe bile od višestruke koristi. Ovo utoliko pre što su i programi obuke za rezervni kadar još nepotpuni i, što je najvažnije, nedovoljno funkcionalni. Oni pate od rešavanja taktičkih zadataka, na klasičan način, a manje obuhvataju takve oblike rada kroz koje bi se sinhronizovano obučavali odgovarajući organi vojnog i civilnog sektora. Takve vežbe bi imale pozitivan uticaj i na dalje unapređivanje štabne kulture i postupaka u izradi borbene dokumentacije i njenom svrsishodnom korišćenju.

U pogledu načina izvođenja vežbe, mogu se kombinovati razni oblici rada, polazeći od iskustava stečenih u obuci operativnih jedinica. Pri tome se mogu maksimalno koristiti i bogata iskustva iz našeg narodnooslobodilačkog rata koja čine važnu komponentu u našoj koncepciji opštenarodnog odbrambenog rata. Komanda koja je u ulozi prvostepenog organa sigurno će prethodno primiti od pretpostavljenog sva potrebna obaveštenja i podatke o međunarod-

noj situaciji kako bi na osnovu njih preduzela mere bezbednosti teritorije i druge preventivne mere koje bi nametala situacija u početnom periodu rata. Svakako da bi uz takvo obaveštenje bili dati odgovarajući prilozi po obaveštajnoj, političkoj i bezbednosnoj situaciji, kao i o stanju teritorije i suseda. Prilozi bi, dakle, sadržavali najkarakterističnije momente iz prethodne situacije, a pre svega o namerama i postupcima neprijatelja.

Posle prethodnih obaveštenja o situaciji usledilo bi naređenje (sa potrebnim priložima) o opštoj (ili delimičnoj) mobilizaciji na dotičnoj teritoriji. Posle toga prvostepena komanda — organ — primila bi taktički zadatak iz koga bi se videli uloga i zadatak teritorijalne komande, odnosno odgovarajućeg organa iz civilnog sektora.

Dalji tok vežbe išao bi ustaljenim procesom rada — tj. posle procene situacije i donošenja odluka počela bi dinamika. Sadržaj i karakter dinamike davali bi se kroz preseke situacija, ali ne i dovođenje neprijatelja od graničnog fronta, već bi to trebalo činiti kroz operativne skokove. Mislim da bi na dinamici trebalo da bude težište vežbe. Supozicije za dinamiku, kao uostalom i zadatak u celini, obuhvatile bi, zavisno od postojeće situacije, sva najbitnija pitanja koja bi odgovarajuća teritorijalna komanda, odnosno organi civilnog sektora, stvarno rešavala u konkretnoj situaciji. Smisao podigravanja podataka bio bi, pre svega, u tome da se igrajući organi i komande dovedu u što realniju ratnu situaciju.

Ocena rešenja trebalo bi da polazi od toga koliko su originalna i saobrazna razvoju događaja koji imaju presudni uticaj na krajnji ishod vežbe. Pri tome ne bi trebalo zanemariti ni elemente metodsko-pokaznog uticaja, s obzirom na sastav igrajućih organa i jedan od ciljeva ovakvih vežbi koji se upravo i sastoji u uigravanju organa civilnog sektora i komandi.

Najzad, i analizu vežbe bi trebalo tako postaviti da ukaže na stečena iskustva i donese zaključke koji bi, pored vaspitne svrhe, imali neposredan uticaj na korekciju, usavršavanje, dopunu pa, eventualno, i preradu postojećih planova.

General-major
Dušan HRSTIĆ